

Toplumsal Gürültüden Toplumsal Hareketlere Sosyal Medyanın Rolü: Arap Baharı ve Gezi Parkı Olayları Örneği

The Role of Social Media from Social Noise to Social Movements: The Case of Arab Spring and Gezi Park Events

Dr. Cem ZAFER¹, Doç. Dr. Pelin VARDARLIER²

Öz

İnsanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar varlığını sürdüren iletişim faktörü, insanların duygu, düşünce, bilgi vb. hususları aktarması esasına dayanmaktadır. Bu esas, insanlar açısından bir ihtiyaç olarak değerlendirildiği için iletişim zaman içinde toplumlar arası bir hale dönüşmüş ve bu ihtiyaca binaen iletişimler geliştirilmiştir. Günümüze gelindiğinde iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sosyal medya adı verilen ve anlık iletişim imkânı sağlayan yapılarla sürdürülmektedir. İletişimin bu denli gelişmiş olması bilgi paylaşımı, bilgi aktarımı, haber paylaşımı gibi konularda kolaylık sağlasa da toplumsal yapı üzerinde bazı olumsuz durumların ortaya çıkmasına da neden olduğu söylenebilir. Bu duruma en bariz örnekler, sosyal medya yapıları üzerinde örgütlenen gruplar, topluluklar ve cemaatler gibi yapılardır. Bu örgütlenmeler belirli olayları gerçekleştirebilmek adına kullanılabilirler. Ancak bu kullanımda harekete geçirilen kitleleri istenilen yöne çekme gibi bir zorunluluk ortaya çıkmaktadır ki bu da *gürültü* olarak adlandırılan olguyu gündeme getirmektedir. Gürültü olarak adlandırılan ve bilgilerin aktarımındaki aksaklıkları ifade eden olgu ile sosyal medya üzerinde gerçekleştirilmek istenen hareketlere istenilen yönde verilmeye çalışılmaktadır. Sosyal medya ve gürültünün toplumsal hareketlerdeki en bariz etkileri Arap Baharı ve Gezi Parkı olaylarında görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal hareket, toplumsal gürültü, Arap baharı, Gezi Parkı olayları

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The communication factor that continues to exist from the early periods of humanity to the present, is the emotions, thoughts, information, etc. of people. based on the transfer of issues. As this basis is considered as a need for people, communication has gradually become inter-communal and communication has been developed. Today, the developments in communication technologies are carried out with social media and structures that provide instant communication facilities. Although communication has been improved, information sharing, information transfer, and news sharing can be said to cause some negative situations on social structure. The most obvious examples are structures such as groups, communities and communities organized on social media structures. These organizations can be used to perform certain events. However, in this use, there is a necessity like pulling the masses that are activated in the desired direction which brings up the phenomenon called noise. The phenomenon which is called as noise and expresses the disruptions in the transfer of information is tried to be given in the desired direction on the social media. The most obvious effects of social media and noise in social movements are seen in the Arab Spring and Gezi Park events.

Keywords: Social movement, social noise, Arab spring, Gezi Park events

Paper Type: Research

¹ Türkiye Cumhurbaşkanlığı Ofisi, cemzafer06@gmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-0285-2755>.

² İstanbul Medipol Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, pvardarlier@medipol.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-5101-6841>.

Atf için (to cite): Vardarlier, P. ve Zafer, C. (2019). Toplumsal Gürültüden Toplumsal Hareketlere Sosyal Medyanın Rolü: Arap Baharı ve Gezi Parkı Olayları Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 379-390.

Giriş

Medya günümüz açısından ele alındığı zaman oldukça kapsamlı bir yapıya büründüğü görülmektedir. Bu kapsam dâhilinde kişisel bilgisayarlar, telefonlar, televizyonlar vb. pek çok araç birer medya yayın aracı işlevini yerine getirmektedir (Dolgun, 2008: 134). Bu kullanım alanı genişliği hayatı kolaylaştıran bir yapı olarak karşımıza çıkmakla beraber zaman içinde gelenen noktaya bakıldığında internetin hayatın bir parçası olmaktan ziyade kendisi olmaya doğru ilerlediğini söylemek mümkündür (Subaşı, 2005: 109).

İnternet yapısı üzerinde ortaya çıkan ve kısa zamanda internet gibi insan hayatında önemli bir yer edinen *sosyal medya* internet üzerinde sosyalleşme olgusunu birey ve toplum hayatına sokmuştur. Sosyal medya yapıları ilk zamanlar insanların keyifli vakit geçirdiği, etkileşim-iletişim sağladığı alanlar olsa da zaman içinde, yeni kimliklerin türemeye başladığı, bireylerin duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildiği bir yer olma özelliği ile ön plana çıkmaya başlamıştır.

Sosyal medyada bireylerin faaliyetleri konusunda yapılan çalışmalarda; kişilerin bu ortamlarda siyasi düşüncelerini savunduğu, diğer bireylerle polemige girdiği, gündemi takip edip gündem oluşturmaya çalıştığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bununla birlikte bu yapılar üzerinde bireysellikten ziyade belirli siyasi ve toplumsal konuların ifade edildiği, ikna faaliyetlerinin yapıldığı sanal sosyal örgütlerin kurulduğu da elde edilen bulgular arasındadır.

Sosyal medya veya internet yapısı üzerinde yürütülen bu faaliyetler sonucunda, sosyal medya adı verilen yapının kamusal alan olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda tartışmalar başlamıştır. Bununla birlikte internet ve demokrasi arasındaki ilişkinin boyutu, toplumsal hareketlerin oluşumu ve yayılmasında sosyal medyanın rolü gibi konular da inceleme altına alınan konular arasında sıralanabilir.

Sosyal medyanın toplumsal hareketler üzerindeki etkileri incelendiği zaman günümüze yakın bir zamanda Arap baharı olarak nitelendirilen ve Arap coğrafyasında iktidarların devrilmesine neden olacak boyutlara ulaşan olayların altyapısını oluşturduğu veya altyapının bu platformda oluşturulduğu görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye özelinde Gezi Parkı olayları olarak nitelendirilen olayların ortaya çıkışı ve yayılması noktasında sosyal medya organlarının büyük bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir.

Sosyal medya tabanlı toplumsal hareketler incelendiği zaman bu hareketlerin oluşum gelişim veya dönüşüm olarak nitelendirilebilecek noktalarında sosyal medyanın büyük payı olduğunu görmek de beraber olayların yön değiştirmesinde de sosyal medyanın yadsınamayacak derecede büyük payı olduğu tespit edilmiştir. Nitekim gürültü olarak adlandırılan ve iletişimin kesilmesi veya yanlış bilgilerin aktarılması şeklinde ortaya çıkan olgunun varlığı sosyal medya üzerinde yürütülen örgütlenmeler konusunda hedeften sapma olarak veya yönlendirme olarak nitelendirilebilecek durumlara yol açmaktadır.

Bu çalışmada sosyal medya üzerindeki gürültü kavramı sosyal medyanın toplumsal hareketlere etkileri ve bu bağlamda Arap Baharı ve Gezi Parkı olayları konuları işlenmiştir.

1. Sosyal Medya Yapısından Gürültü Kavramının İncelenmesi

İletişim yapısı içinde gürültü kavramının kullanımı 1949 yılına dayanmaktadır. Öncesinde Laswell tarafından geliştirilen iletişim modeline bu tarih itibarıyla Shannon ve Weaver tarafından *gürültü* yapısının eklenmesiyle iletişimde de gürültüden bahsedilmeye başlanmıştır. İlk olarak *A Mathematical Theory of Communication (Matematiksel İletişim Kuramı)* adlı çalışmada yer verilen gürültü kavramı iletişim sürecinde işlenmeye başlamasının ardından en önemli faktörlerden biri hâlini almıştır. Ortaya çıkışı itibarıyla güncel anlamından biraz uzak bir yapıda kullanılan gürültü, ilk dönemlerde radyo dalgalarını etkileyen olaylar veya iletişimi kesintiye uğratan somut durumlar için kullanılsa da zaman içinde bilgi aktarımında sekteye neden olan, iletişimi aksatan her türlü unsur gürültü olarak adlandırılmaya başlanmıştır

(Güz vd. 2002: 161). Bu, eksiklikten kaynaklı gürültü yapısının yanı sıra gürültü olgusu yapısına göre dilsel ve dilsel olmayan şeklinde de ikiye ayrılmaktadır. Dilsel gürültü söyleyişteki belirsizlikten, dilsel olmayan gürültü ise yine söyleyişteki dikkatsizlik, kötü üslup vb. yapılardan kaynaklanan gürültü tipidir (Güz vd. 2002: 161). Gürültünün tanımı ve güncel anlamına dair çalışmalar incelendiğinde teknik sorunların gürültünün temelini oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Gürültü içerik olarak değerlendirildiğinde oldukça zengin bir yapıda olduğu görülmektedir. Nitekim iletişim sürecine etki eden ve etkisi iletişimde sekteye sebep olan her husus gürültü olarak değerlendirilebilmektedir. Bu husustaki genelleme o denli geniş bir yapıdadır ki herhangi birinin ön yargılı bir davranış nedeniyle bilgi aktarımını engellemesi veya sunulan bir bilgide kaynak rolündeki kişiyle alıcı rolündeki kişi/kişilerin kültürel farklılıkları bile gürültü kavramına ele alınmaktadır (Lazar, 2009: 94).

Gürültü, iletişim konusunda yalnızca aksama ile ön plana çıkan bir olgu değildir. Nitekim tamamen bir kesintiden ziyade mesajın istenen şekilde alınması konusundaki engeller de gürültü olarak değerlendirilen hususlardandır. Bununla birlikte verilen mesajın alıcıya istenen şekilde ulaşmasının sağlanması hususu da gürültünün farkında olma sonucunda çözümlenmektedir. Belirtilen hususlar gürültüyü teknik aksaklıklar kapsamının dışında bir üst kapsama taşımaktadır. Bu bağlamda gürültünün fiziksel, psikolojik ve anlamsal olarak üç farklı yapıda ortaya çıktığından bahsedilmektedir (Odyakmaz, Acar, 2008: 50).

İletişimin gürültü nedeniyle herhangi bir şekilde kesintiye uğraması sonucunda süreç tamamlanana kadar iletişimin kendini yenilediği görülür. Ancak bazı özel durumlar dâhilinde iletişimin kesilmesi sürecin şiddetle tamamlanması sonucunu doğurmaktadır. Şiddetin ortaya çıkışı ise iletişim sürecinin kendini yenilemesine engel olan bir durum olduğu için iletişim tamamlanmadan ortadan kalmaktadır (Yengin, 2012: 61-62).

Günümüz medya yapısı incelendiğinde, yeni medya olarak nitelendirilen oluşumun insanlar üzerinde yadsınamayacak bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu etki bağımlılık ile başlayıp (Öcal, 2016: 46-49) bilgi akışındaki yoğunluğun oluşturduğu baskı ile devam etmektedir. Bu süreçteki bilgi akışının toplumsal yasalarla kıyaslandığında daha esnek bir yapıda olması dijital anlamda bir etik sorgulamasını zorunlu kılmaktadır (Dijk, 2016: 212-213).

Etik sorgulamasının zorunluluğu, etik kavramının yeni medya teknolojilerindeki gelişim evrelerine etkisinden kaynaklanmaktadır. Nitekim sosyal medya araçları dâhil olmak üzere yeni medya yapılanmasında süreç içerisinde etik değerler doğrultusunda içeriklere müdahale edildiğini görmek mümkündür (Bayrak, 2015: 463). Her ne kadar bir denetleme söz konusu olsa da bu hususta bir engellemeden söz etmek mümkün olmamaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda etik olarak uygun görülmeyen ve bu nedenle de engelleme kararı alınan içeriklerin sürekli bir paylaşım maruz kaldığını görmek mümkündür ki bu da gürültünün oluşumunun ve devamının temel sebebi olarak kendini göstermektedir. Bu paylaşımların genel yapısı incelendiğinde ise en yoğun gürültü unsurları arasında şiddet içerikli paylaşımların geldiği görülmektedir. Bu paylaşım yoğunluğu veya engelleme konusundaki eksikler sosyal medyanın bireylere kimlik gizleme imkânı sunmasıyla da doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda sosyal medya üzerindeki gürültüyü engelleme veya gürültünün oluşumunda yine sosyal medyanın kendi bünyesindeki özelliklerin de etkili olduğunun altı çizilmelidir. Kimlik gizleme özelliği ile sosyal medya üzerinde şiddet olgusunun yayılması ve neredeyse sosyal medya ile bütünleşik bir hale gelmesi toplumsal anlamda etik değerlerin göz ardı edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Şiddet kavramının yeni medya yapısı açısından incelenmesi sonucunda bu yapının iki ayrı boyutunun olduğu görülmektedir. Eski şiddet ve yeni şiddet olarak yapılan bu ikili ayrım; eski şiddet olarak nitelendirilen husus toplumsal anlamda gerçek yaşamda görülen şiddeti ifade etmektedir. Yeni şiddet ise toplumun gerçek hayattaki şiddet tecrübesinin dijital dünyadaki yansımaları olarak ele alınabilir. Bu ayrım ve ayrımın altı çizilen hususlar dijital yapılardaki şiddet olgusunun ortadan kaldırılması hususunda önemli ipuçları sağlamıştır (Yengin, 2012: 131-133).

Güncel yaşamda gerçek toplumsal hayatta bireylerin her an şiddet olgusuna tanık olduğu bilinmektedir. İletişim sürecinin tamamlanamaması nedeniyle ortaya çıkan ve toplum tarafından pek kabul görmeyen şiddet olgusu, dijital platformlarda biçim değiştirmektedir. Bu biçim farklılığının nedeni dijital ortamların kimlik gizleme konusunda elverişli mecralar olmasıdır. Kimlik gizleme özelliğinden kaynaklı olarak bireyler sosyal medya yapılarında tüm fikirlerini açıkça ifade edebilmektedirler. Bu ifade özgürlüğünün getirilerinden biri de bireylerin şiddete dair görüşlerini ifade etmeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber sağlanan özgürlük ve kimlik gizleme özellikleri ile bireylerin şiddet edinimlerindeki artış, sosyal medya veya dijital platformlarda görülen şiddetin yoğunluk seviyesinde de artmalara neden olmaktadır. Bu yoğunluk dijital platformlar ve gerçek yaşam içindeki şiddet yapılarının incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

2. Toplumsal Hareket Kavramı: Eski, Yeni ve Günümüz Açısından

İnsanlığın ortaya çıktığı ve toplumsal yaşamın başladığı andan itibaren yaşanan her dönemde mevcut yapının herhangi bir boyutuna itiraz eden, muhalif olma yönüyle ön plana çıkan diğer bir ifadeyle mevcut yapının karşısında duran birey veya bireylerin var olması toplumsal hareketlerin tarihinin insanlık tarihi ile yaşıt olduğu yönünde bir çıkarım yapmayı kolaylaştırmaktadır. Ancak bu hareketlerin her dönemde aynı şekilde ifade edilmediği de bilinmektedir. Nitekim günümüz açısından ele alındığı zaman sosyal hareketlere yüklenen anlamın sosyoloji literatüründe daha çok modern döneme karşılık gelen bir ifade olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda düşünüldüğü zaman, toplumsal hareketlerin kendilerini saran toplumsal yapıda meydana gelen radikal değişimlere tepki olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Foweraker, 1995: 9).

XIX. yüzyıl Avrupa'sına bakıldığında dönem itibariyle ortaya çıkan hareketler için *toplumsal bir gürültü* yakıştırmasını yapmak mümkündür. Nitekim bu dönemde düzenli bir hareketten söz edilememekle birlikte hareketlerin ortaya çıkış nedenlerinde bile belirgin bir tavır görülmemektedir. Buna rağmen dönemin iktidar güçleri tarafından oldukça ciddi karşılanan bu hareketlerde, kadın hakları, siyasal haklar, çalışma hakları gibi pek çok kavram ön plana çıkarılmıştır (Çetinkaya, 2008: 12).

XIX. yüzyıla indirgenen toplumsal hareket olgusu bu dönemden itibaren modernitenin açmazları ve meşru olma sorunları karşısında gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Gelişerek devam eden bu hareketler XX. yüzyılda yine Avrupa merkezli olmak üzere sınıf merkezli hareketler olarak varlığını devam ettirmiştir. XX. yüzyılın ikinci yarısının başlarında gerçekleşen toplumsal hareketler ise öncelikli olarak siyasal iktidarı hedefleyen ilk hareketler olmaları yönüyle ön plana çıkarlar. Ancak bu noktaya kadar gelen hareketler literatürde *eski toplumsal hareketler* olarak adlandırılmaktadır. *Yeni toplumsal hareketler* olarak adlandırılan olgu ise 1970'li yıllarda ortaya çıkan ve daha çok barış hareketi, nükleer yapı karşıtı hareketler, yerel özerklik sağlamaya yönelik hareketler olarak karşımıza çıkmaktadır (Önder, 2003: 34- 35).

Toplumsal hareketler konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde günümüz itibariyle yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılan yapıların eski toplumsal hareketlerin yerini almaya başladığına dair genel bir görüş olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni ise eski toplumsal hareketlerin temel dayanaklarından yoksun kalmaya başladığına dair genel kabuldür. Nitekim bu hareketler kapsam açısından da incelendiği zaman oldukça dar bir yapıdan kaynaklandığı görülmektedir (Çetinkaya, 2008: 16).

Günümüzde toplumsal hareketlerle ilgili yapılan çalışmalarda üzerinde durulan temel nokta; bu hareketler açısından devlet iktidarı kavramının çok da önemi kalmadığıdır. Ancak bunun eski hareketlerde oldukça önemli görülmesinden ziyade temel hedef olduğu da belirtilmektedir. Bu yaklaşım ve anlayış farklılığı ise toplumsal hareketlerde eski-yeni ayrımının en keskin hattını oluşturmaktadır (Karagöz 2013: 135).

Yeni toplumsal hareketler konusunda çalışmalar yapan teorisyenler, güncel toplum yapısı içinde sınıf mücadelesi kavramının son bulduğunu belirtmektedirler. Bununla beraber günümüzde bu hareketlerde daha büyük taleplerin söz konusu olduğu ve hareketlerin katılımı daha açık olduğunun da altı çizilmektedir. Yeni toplumsal hareketler konusunda en önemli belirteç, otonomi ve kimliğe yapılan vurgudur. Ayrıca yine dar bir yapıda olmama, ekonomik çıkarlara dayanmama ve toplumun farklı kesimlerinden destek bulabilme gibi özellikler de bu hareketlerin ayırt edici yönleri arasındadır. Yeni toplumsal hareketlerin anlayış farklılığı ile beraber katılımcılarının da farklı olduğundan söz edilebilir. Yapılan incelemelerde yeni toplumsal hareketlerin daha çok eğitim seviyesi yüksek, ekonomik kaygıları olmayan kişiler ve orta sınıf olarak tabir edilebilecek olan üniversite öğrencileri tarafından desteklendiğini ortaya koymaktadır (Offe, 1999: 60).

Günümüzdeki yapı incelendiğinde, teknolojik gelişmelerin toplumsal yapı içinde aktif bir rol oynaması ile toplumsal hareketlerde de etken olduğunu görmek mümkündür. Yakın bir geçmiş olan son on yıllık geçmişe bakıldığında özellikle bilişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmelerin de toplumsal hareketleri bütünsel bir şekilde etkilediği görülmektedir. Bu etki gerek kültürel gerek altyapı ve gerekse hareketlerin yönünü etkileyecek şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu etkinin toplumsal alandaki diğer yansımalarını da görmek mümkündür ki internetle birlikte yeni bir kültürel yapı, bireysel ve toplumsal anlamda yeni ilişki biçimleri, yeni kimlik yapıları gibi oluşumların meydana geldiğinden bahsedilebilir. Bu da internet ve bu yapı üzerindeki gelişmelerin çok kısa bir süre önce ortaya çıkmasına rağmen toplumsal alanda bütün yapıları etkilediğinin göstergesidir (Aydoğan, 2010: 4).

İnternetin ortaya çıkması ile birlikte bu ağ sistemi üzerinde geliştirilen yeni yapılardan olan sosyal medya ile birlikte toplumsal yapı üzerinde yeniden yorumlamaya gidilmiştir. Bu yorumlama ile birlikte toplum-internet etkileşimi baz alınarak küresel bir ağ yapısı oluşumundan bahsedildiği ve ağ-toplum kaynaşması ile ağ toplumu adı verilen yapının ortaya çıktığından bahsedilmektedir. Bu konuda Castells, bireylerin küresel ve yerel ölçekte birbiriyle bağlantılı olduğu gerçeğinden hareketle, insanların artık bir ağ toplumu içinde yaşadığına değinmektedir (Toprak vd., 2009: 25).

İnternetin gelişimi ile başlayan toplumsal değişim topluma mal olmuş yapılarda da kendisini göstermiştir. Bu husus toplumsal hareketlerde de kendisini göstermektedir. Nitekim günümüzdeki internet ağ yapısında sağlanan gelişmeler ile medyanın da bireyselleşmesi ve bu sayede toplum içinde her alana bir haber ulaşımı söz konusudur. Bu haberleşme ağının gelişimi ile birlikte toplumsal yapı içinde varlığını sürdüren sivil toplum kuruluşları, devlet yapısı dışındaki örgütlenmeler ve toplumsal yapıda var olan baskı grupları internetin varlığına kadar gösteremedikleri etkiyi ve yayılımı göstermektedirler (Karagöz, 2013: 136). Bu etki ve yayılım hususu kısa vadede iktidar, otorite vb. yapılar için bir tehdit olarak görülme de devlet yapısı itibarıyla düşünüldüğü zaman yeni bir örgütlenme tabakası oluşturması bakımından sakıncalı görülebilir. Bu sakınca yeni oluşumların sağladığı nüfuzun devlet dışındaki kanallara aktarılmasından kaynaklanmaktadır.

Sosyal ağlar veya sosyal medya olarak adlandırılan yapıların günümüzde geldiği noktaya bakıldığında, toplumsal hareketler bakımından etkin bir kullanımın söz konusu olduğu dikkat çekmektedir. Bu etki sosyal medyanın hareketin kaynağı olan örgütlenmeden ziyade bu örgütlenme dışındaki bireylerin de harekete dâhil edilebileceği bir yapı hâline dönüşmesinden ileri gelmektedir. Sosyal medya ile toplumsal hareketlerin amacı, mesajları vb. yanlış aktararak katılımın artırılması ve dolayısıyla yeni güç odaklarının oluşturulması söz konusudur (Babacan, 2014: 142).

Toplumsal hareketlerin günümüz açısından başlama, ilerleme, katılım vb. hususları değerlendirildiği zaman bu oluşum içinde sosyal medyanın yalnızca yönlendirme, katılım vb. ile sınırlı olmayan bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu etki özellikle toplumsal hareketlerin tarihsel süreçteki yapıları incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim eski veya yeni toplumsal

hareketlerin temel özelliklerinden biri ortak bir akıl veya hareket ruhundan yoksun olmalarıdır. Bu yoksunluk durumu da belirtilen hareketlerde dağınıklık veya bireysel kullanım gibi bir sonuç doğurmaktadır. Ancak eksiklik olarak görülen bu hususun sosyal medya ile ortadan kalkmaya başladığını görmek mümkündür. Nitekim geçmişte bireysel olarak algılanan bu hareketlerdeki bireyselliğin temel sebeplerinden olan iletişim eksikliği hususu sosyal medyanın sunduğu imkânlarla ortadan kalkmaktadır (Babacan, 2014: 142). Bireyselliğin ortadan kalkması veya kolektif bilinç oluşturma yönündeki girişimler her zaman olumlu sonuçlar alman veya beklenen sonuca ulaşılan girişimler değildir. Nitekim sosyal medya üzerinde dâhil olunan sosyal grupların genel yapısına uyma çabası da bu gruplarda yer alan pek çok bireyin yalnızca ortak hareket etme güdüsü ile katılım sağlamasına neden olabilir. Bu bilinçsiz hareket etme durumu internet bünyesinde faaliyette bulunan ve toplumsal hareketlere dâhil olan pek çok bireyin neyi, ne amaçla desteklediğini bilmeden hareket etmesi sonucunu doğurmaktadır ki bu da *toplumsal gürültü* olarak değerlendirilebilecek olan bir başka husustur (Karagöz 2013: 145).

Toplumsal hareketler üzerinde sosyal medyanın etkileri ile ilgili olarak yapılan araştırmaların yoğunlaştığı tarih 2011 yılı olarak tespit edilmektedir. Bu tarihte gerek Orta Doğu ve gerekse Kuzey Afrika'da başlayan toplumsal hareketlerin örgütlenme sağlayıcısı ve hareketler sırasında iletişim kurulan mecralar olarak sosyal medya yapılarının ön plana çıkması bu hareketlerin *sosyal medya devrimi* olarak anılması sonucunu doğurmuştur (Babacan, 2014: 143). Başlangıç hedefi insanların sanal ortamda sosyalleşmesini sağlamak, eğlence ortamı oluşturmak gibi genel anlamda olumlu durumlar olsa da devam eden süreçte ülke veya bölge ayrımı gözetilmeksizin farklı coğrafyalarda bağlayan toplumsal hareketlerde de sosyal medyanın etkilerini görmek mümkündür. Bu yapı üzerindeki manipülasyonların etkili olmasının temel sebeplerinden biri etki oluşturmak isteyen bireylerin farklı kimlikler kullanabilmesidir.

Toplumsal gürültü olarak nitelendirilen ve belirli yapılarla bağdaştırılan oluşumun esas ortaya çıkışı da sosyal medya tabanlıdır. Nitekim bu denli iletişim, bir araya gelme, bilinç üzere hareket etme konularında avantaj sahibi olunan sosyal medya yapılarında oluşturulan grupların bir diğer ön plana çıkan özelliği geleneksel gruplar kadar kalıcı bir mahiyette olmamalarıdır. Sosyal medya üzerinde oluşturulan gruplar hakkında yapılan çalışmalar, bu grupların dağılma eğilimli olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Bu da gruplar tarafından belirlenen hedeflerin daha kısa vadeli veya gerçekleşmesi daha kolay hedefler olması sonucunu doğurmaktadır. Bununla birlikte, bu grupları oluşturan bireylerin gerçekleşen olaylar karşısında gerçek hayattaki duyguları yaşayamayacakları da bilinmektedir. Elias Canetti'nin Kitle ve İktidar kitabında, bu konuda en temel tespitlerden birini yaparak kitlenin gerçek anlamda var olabilmesi için hareketin gerçek dünyada var olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bunu bir eşitlik olarak değerlendiren Canetti, esasında gerçek dünyada harekete geçilmemesi durumunda sürdürülen tüm faaliyetlerin toplumsal gürültü olduğunun altını çizmektedir (Karagöz 2013: 145).

3. Sosyal Medya ile Örgütlenen Toplumsal Olay Örnekleri

Günümüzde iletişim araçları içinde kullanım oranları açısından ön plana çıkan sosyal medya ortamları, bireylerin birbirleri ile görüş, deneyim, düşünce, bilgi vb. unsurları paylaştıkları bir platform hâlini almıştır. Bu paylaşımların yanı sıra bireylerin zaman zaman örgütlenmesi, belirli bir amaç uğruna hareket etmesi gibi durumlar da sosyal medya platformuna kayma göstermiş ve bu özelliklerle sosyal medya politik, kültürel ve toplumsal yönlendirmeler açısından temel güç faktörleri arasına girmiştir (Baban, 2012: 73).

Toplumsal hareketler konusunu işlemeden internetin bu hareketler açısından sunduğu imkânları, hareketler bağlamında, yeniden ele almakta fayda vardır. İnternetin, toplumsal hareketler açısından, bireysel bir mesajı kısa sürede oldukça fazla insana ulaştırmaya imkân vermesi, bu bağlamda bilginin dağılımı ve yayılımına dair geniş bir çerçeveye sunması belirli konularda internet üzerinde aktif rol oynayan birey veya grupların doğmasının önünü açmıştır (Göker, Doğan 2011: 184). Bu özelliklerle internet toplumsal hareketler bağlamında oluşum ve gelişim aşamaları açısından sınırsız imkânlar sunan bir yapı hâlini almıştır.

Konu itibariyle internet aracılığıyla elde edilen bir diğer avantaj ise yöneten ve yönetilen arasındaki mesafenin kısılmasıdır. Bireylerin görüş bildirmeleri ve bu görüşlerin kısa sürede ilgili mercilere ulaşması internet kanalıyla gerçekleşen bir doğrudan demokrasi örneği olarak ele alınabilir (Bektaş, 2004: 211). Nitekim, internet kullanımı ile birlikte sanal yapılar üzerinde oluşan ve ağ toplumu olarak ifade edilen yapılar geçmişe nazaran fazlasıyla hızlı bir şekilde örgütlenebilme ve yayılma imkânına kavuşmuşlardır. Bu toplanma şekilleri gerçek yaşamda vuku bulabileceği gibi sanal yapı itibariyle daha çok çevrimiçi toplanmalar olarak göze çarpmaktadır ki bu da internetle insan yaşamına giren yeni bir örgütlenme ve eylem yapısını oluşturmaktadır (Göker, Doğan 2011: 177).

İletişim teknolojileri açısından güncel yapı incelendiğinde iletişim teknolojilerindeki gelişmelerde vaat edilen etkileşim hızına ulaşıldığını görmek mümkündür. Ancak bununla beraber gelişen internet ortamlarında meydana gelen etkileşimlerin farklı amaçlara yönelik olarak kullanıldığı da görülmektedir. Nitekim etkileşim, paylaşım, örgütlenme gibi özellikler toplum aleyhine yapılar oluşturma için de kullanılabilir (Göker, Doğan 2011: 184).

Bu bağlamda günümüze yakın zaman dilimlerinde ortaya çıkan ve ulusal/uluslararası alanda etki gösteren olaylar üzerinde sosyal medya yapılarının etkisinin incelenmesinde yarar vardır.

Arap Baharı: Arap baharı olarak nitelendirilen olayların başlangıç adımları Tunus'ta gerçekleşen olaylarla atılmıştır. Belirtilen olayların tarihsel anlamdaki başlangıcı ise yıl olarak 2010 yılına dayanmaktadır. Tunus'ta belediye zabıtaları tarafından seyyar satıcılara yönelik olarak zor kullanılması ve bu uygulama sırasında yapılan muameleye karşı çıkan Muhammed Buazizi'nin kendini ateşe vermesi sonucunda Arap baharının fitili ateşlenmiştir. Kendini yakması sonucu hastaneye kaldırılan Buazizi ölünce bu ölüme Tunus halkı duyarsız kalmayarak 2011 yılında 5000 kişilik bir protesto yürüyüşü düzenlenmiştir. Başlangıçta gerçekten Buazizin ölümü ile ilgili tepkiler gösterilirken devam eden süreçte olayların şekil değiştirdiği görülmüştür. Protesto yürüyüşü Buazizi'nin ölümünü protesto etmekten çıkarak insanların yaşam koşullarında iyileştirme gibi taleplerde bulunarak hükümete yönelik olumsuz tavırlar sergilemesine kadar varmıştır. 5000 kişilik bu yürüyüş de polisler tarafından sert bir müdahale ile karşılanınca tepkiler artarak devam etmiş ve 2011 yılının 14 Ocak tarihinde Tunus Cumhurbaşkanı istifa etmiştir (UCDP, 2011: 1).

Bir zabıta zorbalığından başlayıp daha sonra özgürlük hareketine dönüşen Arap baharı olayları, Tunus'tan diğer Arap ülkelerine yayılarak bir özgürlük hareketi olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu hareketle baskı rejimleri olarak değerlendirilen ve esasında tamamı Arap ülkelerindeki yöneticiler olan bireylerin yönetimlerini birer birer yıkan bir hareket haline gelmiştir. Tunus'tan sonra Arap baharının en derin etkilerinin görüldüğü görüldüğü ülke olan Libya'dır. Libya'da dönemin yöneticisi olan Muammer Kaddafi'ye bağlı güçlerle Arap baharının savunucuları arasında çıkan çatışmalarda pek çok insan hayatını kaybetmiştir. Arap baharının en kanlı örneklerinin görüldüğü ülkelerden biri de yine Libya'dır. Ancak Libya'da gerçekleşen bu çatışmalarda dış güdümlü kuvvetlerin sürece dahil edilmesiyle bölgedeki çatışmalar farklı bir yapıya bürünmüştür (Doğan, Durgun, 2012: 62). Özgürlük hareketleri Libya'daki müdahalelerle bir çıkar çatışması eksenine doğru sürüklenmiştir. Bu hususun en önemli kanıtlarından biri Amerika Dışişleri Bakanı görevinde bulunan Hillary Clinton'ın, Arap baharı olaylarının yaşanması esnasında Libya'ya beklenmedik bir ziyaret düzenlemesi ve bu ziyaret esnasında yaşanan olaylarda Kaddafi'ye karşı olan güçler için birleşme çağrısında bulunmasıdır. Bu müdahale sonucunda Arap baharı içinde dış ülkelerin müdahalelerinin olduğunun açık şekilde görüldüğünü söylemek mümkündür (Kırık, 2012: 91).

Geçmiş ve güncel yapı arasında gerçekleşen olaylar açısından yapılan incelemelerde insanların XXI. yüzyılda görsel veya işitsel medyanın klasik araçlarından ziyade her gelişmeyi ve bunlar içinde devrimleri de sosyal medyadan öğrenecekleri ileri sürülmektedir. Nitekim uluslararası alanda ses getiren toplumsal hareketler ve bunlar içinde Arap Baharı olarak

adlandırılan olaylar incelendiğinde, sosyal medyanın Arap Baharı konusunda ki siyasi tartışmaların yönünde oldukça önemli bir pozisyonda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Tunus ve Mısır ekseninde yürütülen araştırmalarda sosyal medyadan alınan veriler değerlendirilmiş ve Arap Baharı üzerinde sosyal medyanın kritik bir pozisyonda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Korkmaz: 2015).

Arap Baharı olarak nitelendirilen olaylar silsilesinin başlangıcı Tunus'ta meydana gelen olaylardır. Tunus'ta başlayan ve buradan pek çok Arap ülkesine yayılarak büyüyen olaylar İktidarı değiştirme amacını taşıyan bir yapıya dönüşmüştür. Gelişen olaylar klasik halk hareketi olmaktan çıkarak silahlı bir yapıya doğru ilerlemiştir. Bu ilerleyiş nerdeyse bütünsel olarak Arap coğrafyasını etkisi altına almışsa da her ülkede aynı yoğunluk içinde gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir.

Arap baharında sosyal medyanın etkisinden bahsetmekte birlikte, Arap dünyası için yaşanan bu olayda sosyal medyanın diğer toplumsal hareketlere göre daha baskın bir yapıda etkili olduğunu söylemek mümkündür (Akbiyık, Öztürk, 2012: 104). Nitekim Arap coğrafyasında geleneksel olarak nitelendirilen kitle iletişim araçlarının tamamına yakını devlet kontrolünde olması ve özel yayın yapan iletişim organlarının yoğun baskı altında olması nedeniyle uygulanan sansür, sivil veya eyleme katılan gruplarda yer alan halkın Arap baharında yaşananlarla ilgili doğru bilgi alma özgürlüğünü kısıtlamıştır. Bu kısıtlama sosyal medya üzerindeki gürültünün, Arap baharında, öncelikle otoriteden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Meydana gelen olaylar ve karışıklıklar insanların sosyal medya üzerinden birbirlerine bilgi vermesi ile en üst seviyeye ulaşmış ve burada toplumsal anlamda örgütlenme ön plana çıkmıştır. Arap baharında sosyal medyanın bu denli etkin kullanılması olayların günümüzdeki noktaya tırmanmasını engelleyecek bir unsur olarak kabul edilmektedir. Arap baharında yaşanan olaylarla ilgili yapılan paylaşımlar incelendiği zaman muhalif olan grupların kendilerini en özgür şekilde ifade ettikleri ortamın sosyal medya yapıları olduğu görülmektedir (Babacan, 2011: 78).

Gezi Parkı Olayları: Türkiye'de 2013 yılında gerçekleşen ve gerçekleştiği yıl itibariyle oldukça fazla habere konu olan Gezi Parkı olayları Türkiye'deki sosyal medya örgütlenmesi ve sosyal medyanın toplumsal hareketlere etkisi bakımından başat örneklerdendir.

Olayların başlama sebebi olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Taksim Gezi Parkı'ndan 5 adet ağacı sökmesi gösterilmiştir. Bu olay üzerine az sayıda genç parka gelerek burayı koruma altına almak istemiş devamında toplanan diğer insanlara polislin müdahale etmesi ile olaylar patlak vermiştir (Küçükkaya, 2013: 99).

Polisin olaylara müdahalesi toplanan kalabalıkta infiale sebep olmuş ve büyüyen olaylar bir park savunmasından çıkarak hükümet aleyhinde gösterilere dönüşmüştür (Kongar, 2013: 20). Yapılan müdahale ile birlikte büyüyen olaylar ulusal bir boyuta yükselmiş ve uluslararası basın organları bu gelişmelere gündemlerinde yer vermiştir (Küçükkaya, 2013: 100-106). Gezi olayları sırasında yaşanan gelişmelerin haber organlarında yer verilen kısmı dışındakiler cep telefonları ile video olarak kaydedilerek sosyal medya organları aracılığıyla ülke geneline ve yurtdışına yayılmıştır.

Gezi Parkı olaylarının gerek yurt içinde ve gerekse yurtdışında duyulması, yaşananların oldukça kısa bir süre içinde insanlarla paylaşılabilmesi sosyal medyanın iletişimdeki gücünü göstermekle birlikte, olayların ülke geneline yayılması sosyal medya açısından toplumsal hareketlerdeki etki faktörünü gözler önüne sermektedir. Nitekim Gezi Parkı olayları sonrasında yapılan anket çalışmalarında, çalışmaya katılanların %69'luk kısmı olayları sosyal medyadan duyduklarını ve takip ettiklerini beyan etmişlerdir (Kongar, 2013: 33).

Gezi Parkı olayları sosyal medyanın etkisi açısından incelendiğinde; katılımcıların örgütlenmesi, birbirleri ile olan yardımlaşmaları, olayların gelişmesi, haberleşme hız ve yöntemleri gibi hususlar açısından olayların medya unsurunun önüne geçtiğini söylemek

mümkündür. Bununla birlikte, gerek gerçekleşen olayları destekleyenler ve gerekse olayların karşısında olan bireylerin sosyal medya üzerinden yaptıkları paylaşımlar incelendiğinde yanlış tutum sergilediklerini görülmektedir. Bu da gerçekleşen olayla ilgili doğru iletişimin önüne geçilmesi açısından Gezi Parkı olayları noktasında gürültünün varlığının göstergelerindedir. Nitekim, yapılan yanlış yönlendirmelerle olayların saptırılmaya çalışıldığı kaydedilmiştir (Topbaş, Işık, 2014: 219).

Eylemler sırasında sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımların eyleme katılan grupların olaylara daha provakatif yaklaşması, protesto şeklinde başlayan eylemlerin sivil direnişlere dönüşmesi, olayların amacından saparak eylem yapanların hak ve özgürlük taleplerine yönelmesi gibi durumlar olayların halk hareketi olma özelliğini kaybetmesine neden olmuştur. Bu dönüşüm ise kitlesel bir harekete dönüşümle birlikte kitlesel şiddeti de beraberinde getirmiştir (Topbaş, Işık, 2014: 219).

Sosyal medya üzerinde Gezi olayları ile ilgili yapılan paylaşımlar incelendiğinde birbirini destekler nitelikte oldukları da görülmektedir. Bu yapıda paylaşılan olaylara en bariz örneklerden biri ise hükümetin şiddet yanlısı bir yaklaşım sergilediği iddialarını desteklemek amacıyla paylaşılan *panzer tarafından ezilen* biri olduğu iddia edilen görseldir. Bu görsel üzerinden sosyal medyanın en yoğun kullanıma sahip alanlarında yorumlar, paylaşımlar, kışkırtmalar yapılmış ancak paylaşılan görselin Gezi olayları ile hiçbir ilgisinin olmadığı sonra ortaya çıkmıştır. Yalan haber olma durumu ortaya çıkıncaya kadar ise olayların daha alevlendiğini söylemek mümkündür. Bununla beraber siyasi partilerin bile bu haberlerin doğruluğunu araştırmadan meclis kürsülerinden, televizyon kanallarından yalan haberleri doğruluğu gibi paylaşımları mevcut olayların aslından saparak hükümet aleyhine bir yapıya büründürüldüğünün en büyük kanıtlarından biridir. Paylaşımların ardından tepkilerin artması ise sosyal medya kullanılarak bireylerin istenilen yöne çok rahat bir şekilde sürüklenebileceğini göstermektedir. Bu da sosyal medyanın *gürültü* olgusu açısından ne denli elverişli olduğunu göstermektedir (Topbaş, Işık, 2014: 219 - 220).

Bu hususlar değerlendirildiğinde amacı ne olursa olsun Gezi Pakı eylemlerinin ardından sosyal medya algısında ulusal bir anlayış farklılığı yaşandığını söylemek mümkündür. Nitekim Gezi olaylarının ardından sosyal medya bilginin yayılımı için merkez konumuna yükselmiştir. Bu merkezilik hem sosyal medyanın gücünün artması hem de benzer oluşumlar için sosyal medyanın uygun bir platform olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca başlangıcından sonuna yaşanan gelişmelerde sosyal medya kullanımı ile gelinen nokta benzer örgütlenmeler için emsal teşkil edebilecek bir yapıdadır.

Sonuç ve Öneriler

İnsanlık tarihi ile aynı yaşta olan iletişim olgusu, insanların birbirleriyle olan karşılıklı bilgi, haber, yorum vb. paylaşımlarını içeren ve olmazsa olmaz olarak nitelendirilebilecek bir olgudur. İlk dönemler sözlü olarak gerçekleşen iletişim, yazının icadı ile birlikte yazılı materyallere eklenerek bilgilerin ve haberlerin paylaşılmasına dönüşmüş, devamında gelişen teknoloji ile birlikte iletişim alanında da farklı yapıların ortaya çıktığı görülmüştür. Bu yapılar ilk dönemler gazete, dergi, afiş vb. yazılı materyallerle gerçekleşirken devam eden süreçte televizyon, radyo gibi unsurların devreye girmesiyle görsel ve işitsel bir yapıya bürünmüştür. Günümüzde iletişimin geleneksel olarak nitelendirilen televizyon, radyo, gazete gibi yapılar üzerinden sürdürüldüğünü görmekle beraber internet üzerinde yer alan sosyal medya yapılarında daha fazla yoğunluk kazandığı da bilinmektedir.

Sosyal medya üzerinden yürütülen iletişim faaliyetleri ilk dönemler insanların bilgi paylaşımı, fikir, görüş ve önerilerini birbirlerine sunmaları ile ortaya çıkmış daha çok eğlence tabanı üzerine oturtulmuş yapılar olan sosyal ağlarla sağlanmaktadır. Bu faaliyetler devam eden süreçte insanların sosyal medya üzerinde gruplaşmaları, çeşitli fikirler ve görüşler etrafında toplanmaları hususuna kadar ilerlemiş, bunun devamında ise insanlar sosyal medyayı farklı amaçlar için toplanma aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu amaçlardan en barizi

günümüze yakın bir dönemde ortaya çıkan Arap ülkelerinin yönetimlerini etkileyen ve Arap baharı olarak nitelendirilen olaylar ve Türkiye'de Gezi Parkı olayları olarak nitelendirilen olaylardır.

Bahsedilen olaylar incelendiği zaman iki olayın temel noktasının hak arayışı olduğu göze çarpmaktadır. Ancak olayların ortaya çıkışının ardından devam eden süreçte insanların örgütlenmesi, bilgi paylaşımı, yapılacak olan eylemlere dair insanların bilgilendirilmesi veya gördükleri muameleleri insanlara duyurması gibi faktörlerde sosyal medyanın devreye girdiği görülmektedir. Burada sosyal medya açısından sakıncalı bir durumun ilk etapta ortaya çıktığını söylemek mümkün değildir. Nitekim meydana gelen olay aylarda örgütlenme vb. hususların sosyal medya üzerinden yapılması toplumsal olarak yardımlaşma, dayanışma gibi toplum bağlarını güçlendiren olaylar için de kullanılabilirliği için sosyal medyanın bütünleştirici fonksiyonu ilk etapta yararlı bir görüntü sergilemektedir. Ancak her olayın toplumsal anlamda fayda getirdiğini söylemek mümkün değildir. Nitekim Gezi Parkı veya Arap baharı gibi olaylar ortaya çıkış amacından saparak halkın özgürlük, demokrasi, bağımsızlık vb. taleplerini sunduğu mecralara dönüşmüş ve bu dönüşümde insanların katılımları yine sosyal medya ile sağlanmıştır.

Özgürlük, demokrasi, insan haklarına saygı, daha kaliteli yaşam vb. hak arayışları da insan için haklı bir talep olmakla beraber sosyal medyanın doğurduğu sakınca unsuru esasen gürültü kavramı ile ortaya çıkmaktadır. Arap baharı denilen olaylarda, olayların yaşandığı coğrafyada radyo ve televizyonlar üzerinde hükümetlerin yetkilerinin fazlalığı insanların iletişim noktasında sosyal medyaya bağımlı kalmasını mecburi kılmış ve bu mecrada da yanlış yönlendirmeler hatalı bilgilendirmeler ile oluşan gürültü nedeniyle insanlar meydana yürüdükleri olaydan bambaşka olaylara sürüklenmişlerdir. Bunun benzerini Gezi Parkı olaylarında da görmek mümkündür. Taksim Gezi Parkı'ndaki ağaçları korumak amacıyla ortaya çıkan gençler devamında hükümet aleyhine protestolara, hükümeti devirmek isteyen insanların eylemlerine sürüklenecek bir olaylar dizisinin ilk kıvılcımını çakmışlardır.

Bu olaylar açısından sosyal medyanın yönlendirme veya yapılandırma fonksiyonları üst seviyede görülmekle beraber yeni gelişecek olaylar içinde sosyal medyayı elverişli bir yapı haline getirmiştir. Günümüzde en küçük eylemin bile sosyal medya üzerinde gruplaşma ve örgütlenmeler sonucunda daha bütünsel bir halde meydana getirildiği görülmektedir. Sosyal medyanın devlet veya hükümet aleyhinde yürütülecek olan faaliyetler açısından zararlı bir iletişim yapısı meydana getirmesi bu medyanın da oluşturulma amacından saptığının en büyük göstergesidir. Bu noktada yapılacak olan şey iletişim özgürlüğünü kısıtlamamakla birlikte bireylerin yapmış olduğu bildirimleri, etkileşimleri, özellikle toplumsal harekete yol açan gelişmelerde sunulan paylaşımları doğruluk açısından analiz edecek bir yapının oluşturulmasıdır. Bu yapının oluşturulması haberlerin analiz edilmeden sunulmaması veya analiz aşamasında haberlerin yanlışlığının anlaşılması ile yayından kaldırılmasını beraberinde getirir ki böyle bir yapı sosyal medyanın iletişim ve etkileşimdeki hızının düşmesine neden olacak bir durumu da beraberinde getirir. Bu nedenle hükümetlerin veya oluşumların sosyal medya üzerinde yayılan haberlerin bütünsel olarak doğru olmadığını insanları bilinçlendirmek için çalışmalar başlatması ve bunu da Arap baharı Gezi Parkı olayları gibi somut olaylar üzerinden örneklemelerle yapması iletişim faaliyetinde gürültünün önüne geçeceği gibi hükümetler veya devletler aleyhinde oluşabilecek olan yanlış yönlendirmelere dayalı eylemleri de engelleme bakımından önemlidir.

Kaynakça

- Akbıyık, N. ve Öztürk, M. (2012). *Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde “Arap Baharı” ve “Wall Street’i İşgal Et” Eylemleri*, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Aydoğan, F. (2010). İkinci Medya Çağında Gözetim İle Kamusal Alan Paradoksunda İnternet, *İkinci Medya Çağında İnternet*, (Ed: F. Aydoğan ve A. Akyüz), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Ayhan, V. (2011). Arap Baharı’nın ABD-Türkiye İlişkilerine Etkisi, *Ortadoğu Analiz*, 3(36): 17-23
- Babacan, M. E., Haşlak, İ. ve Hira, İ. (2011). Sosyal Medya ve Arap Baharı, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2): 63-92.
- Baban, E., (2012). McLuhan ve Baudrillard’ın Penceresinden Sosyal Medyanın Etkisi: İfadenin Esareti, Gözetlenen Toplum ve Kayıp Kimlik Sendromu, (Edt. Tolga Kara, Ebru Özgen), *Sosyal Medya Akademi*, İstanbul: Beta Yayınları: 57-79.
- Bayrak, T. (2015). Sosyal Ağ Uygulaması Olarak Vine, *Sosyal Medya Araştırmaları İçinde* (Edit. Deniz Yengin), İstanbul: Paloma Yayınevi.
- Bektaş, H., (2004). *Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak İnternet*, Konya: Tablet Kitapevi.
- Çetinkaya, D. (2008). *Toplumsal Hareketler, Tarih Teori ve Deneyim*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dijk, J. V. (2016). *Ağ Toplumu*, İstanbul: Kafka Yayınevi.
- Doğan, G. ve Durgun, B. (2012). Arap Baharı ve Libya: Tarihsel Süreç ve Demokratikleşme Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15): 61-90
- Dolgun, U. (2008). *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Foweraker, Joe (1995). *Theorizing Social Movements*, Pluto Press.
- Göker, G. ve Doğan A. (2011). Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook’ta Çevrimiçi Tekel Eylemi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(25): 175-203.
- Güz, N., Küçükdoğan, R., Sarı, N. ve Zeybek, I. (2002). *Etkili İletişim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Karagöz, K. (2013). Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, 1 (1):131-156.
- Kırık, A. M. (2012). Arap Baharı Bağlamı’nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm, *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(3):87-98.
- Kongar, E. (2013). *“Gezi Direnişi”*, *Türkiye’yi Sarsan Otuz Gün Gezi Direnişi*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Korkmaz, A. (2015). *Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü*, International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC), Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Kayseri.
- Lazar, J. (2009). *İletişim Bilimi*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Odyakmaz, A. N. ve Acar N. (2008). *İletişim Sözlüğü*, İstanbul: Babil Yayınları.
- Offe, C. (1999). Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması, *Yeni Sosyal Hareketler, Teorik Açılımlar*, (Ed: Kenan Çayır), İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Öcal, S. B. (2016). Bir Umut Tartışması Olarak Medyanın Etik Sarkacı: “Ortak İyi” mi, “Gerçek” Olan mı? *Medyaetik & Medya-İletişim-Etik* içinde (Ed: Ferlal Örs), İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Önder, T. (2003). *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*, Ankara: Odak Yayınevi.
- Topbaş, H. ve Umur, Işık (2014). Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Parkı Eylemleri ve Sosyal Medya. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1):197-230.
- Toprak, A., Yıldırım, A. Eser, A., Binark, M., Börekçi, S., Çomu, T. (2014). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: Görülüyorum Öyleyse Varım!*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- UCDP (The Uppsala Conflict Data Program), Time Line Arab Spring, December 23, 2011.
- Yengin, D. (2012). *Dijital Oyunlarda Şiddet*, İstanbul: Beta Yayıncılık.